

Begeleidende nota VABB-SHW - dertiende versie

0. Executive summary

Het Gezaghebbende Panel (GP) heeft de taak een Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand voor de Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW) samen te stellen, in samenwerking met het Expertisecentrum O&O Monitoring (ECCOOM). Het VABB-SHW draagt bij tot de verdeling van onderzoeksmiddelen tussen de Vlaamse universiteiten. Het GP vervult zijn opdracht binnen de klijtlijnen van het BOF-besluit.

Voor de dertiende versie van het VABB-SHW beoordeelde het GP de publicaties waarin Vlaamse onderzoekers uit de sociale en humane wetenschappen in 2021 publiceerden. De beoordelingen die aan de grondslag liggen van de twaalfde versie van het VABB-SHW werden door het Panel behouden.

De publicaties werden beoordeeld aan de hand van de criteria vastgelegd in het besluit van de Vlaamse Regering over de financiering van de Bijzondere Onderzoeksfondsen van 12 december 2012, laatst gewijzigd op 18 augustus 2019.

Concreet sprak het GP zich uit over volgende lijsten:

- een lijst van **tijdschriften**. Ook de tijdschriften die (geheel of gedeeltelijk) in *Web of Science* verwerkt zijn, werden opgenomen.
- een lijst met **uitgevers** waarvan **alle** boektitels worden opgenomen, een lijst met uitgevers waarvan **individuele boektitels** worden opgenomen, een lijst met uitgevers waarvan **boektitels met een GPRC-label** (zie infra) worden opgenomen en een lijst van aanvaarde **boekenreeksen**.
- een lijst van individuele bijdragen in **conference proceedings** met een ISSN-nummer of gepubliceerd door een uitgever die opgenomen is in de uitgeverslijst.

De lijsten van het VABB-SHW hebben een louter retrospectief karakter: ze bevatten enkel tijdschriften, uitgevers, reeksen, boektitels en proceedings waarin/waarbij wetenschappers van Vlaamse universiteiten gepubliceerd hebben in een voorafgaandelijk tijdsvenster van 10 jaar.

1. Situering / historiek

Sinds 2003 speelt de wetenschappelijke productie van Vlaamse universiteiten een belangrijke rol in de verdeling van BOF-onderzoeksmiddelen (Bijzondere Onderzoeksfondsen). Met het groeiende belang van het aantal publicaties en citaties per universiteit, steeg ook de vraag naar erkenning en waardering van publicaties uit de sociale en humane wetenschappen. De databanken van *Web of Science* verwerken immers maar een beperkt deel van de publicaties uit de sociale en humane wetenschappen. Daardoor hadden vooral de exacte en biomedische wetenschappen een grote impact op de interuniversitaire verdeling van de onderzoeksmiddelen. Die ongelijke impact vindt zijn verklaring in een verschillend publicatiegedrag. De academische publicaties in de sociale en humane wetenschappen zijn meer divers van aard, met voor bepaalde disciplines een groter aandeel van boeken, boekbijdragen en van publicaties in andere talen dan het Engels. Deze publicaties zijn niet of ondervetegenwoordigd in de databanken van *Web of Science*.

Het financieringsdecreet voor de universiteiten en het gewijzigde Besluit op de Bijzondere Onderzoeksfondsen legden in 2008 de regelgevende basis voor de opbouw van het VABB-SHW. Het VABB-SHW moet niet alleen een brede waaier aan tijdschriftpublicaties, maar ook boekpublicaties

en andere in rekening brengen. In het aangepaste BOF-Besluit uit 2012 werd het gewicht van VABB-SHW-publicaties aanzienlijk verhoogd, waardoor de sociale en humane wetenschappen een nog grotere rol gingen spelen.

Het regelgevende kader van het VABB-SHW, het BOF-besluit, kan geraadpleegd worden via <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14492>
Hoofdstuk 2 beschrijft het concept van het VABB-SHW en de opdracht van het GP, dat binnen het BOF-besluit opereert.

2. Doelstelling

Het gewogen aantal publicaties in het VABB-SHW is een parameter van de BOF-sleutel en bepaalt mee de **verdeling van de onderzoeksmiddelen tussen de Vlaamse universiteiten**.

Het VABB-SHW biedt louter een instrument om onderzoeksmiddelen te verdelen tussen universiteiten. Het bestand is **NIET geschikt om onderzoekers individueel, groepsmatig of disciplinair, en zeker niet crossdisciplinair, te vergelijken**.

3. Inhoud

Het VABB-SHW bestaat uit de referenties van wetenschappelijke publicaties door onderzoekers aan Vlaamse universiteiten. De auteurs situeren zich binnen het domein van de sociale en humane wetenschappen en/of hebben een bijdrage gepubliceerd die hun instelling toekent aan een humane of sociale discipline. De volledigheid van het VABB-SHW is dus de verantwoordelijkheid van de universiteiten en hun onderzoekers: dienen zij van bepaalde publicaties geen of onvolledige bibliografische gegevens in, dan kunnen deze niet opgenomen worden in het VABB-SHW.

Het VABB-SHW onderscheidt **twee categorieën van publicaties**:

- categorie 1: publicaties die zijn opgenomen in *Web of Science* en die bijdragen aan de verdeling van de BOF-middelen. Het GP heeft deze publicatiekanalen niet beoordeeld. De opname van een tijdschrift in *Web of Science* gebeurt door de exploitant ervan, Clarivate Analytics.
- categorie 2: publicaties die voldoen aan de criteria van het BOF-besluit en die niet zijn geïndexeerd in *Web of Science*. Over de opname van publicaties in deze categorie beslist het GP.

Vijf publicatietypes komen voor in categorie 2. Hun gewicht in de verdeelsleutel is conform het BOF-besluit:

- artikelen in tijdschriften: gewicht 1
- boeken als auteur: gewicht 4
- boeken als editor: gewicht 1
- artikelen of gedeelten in boeken: gewicht 1
- artikelen in proceedings die geen themanummers van tijdschriften of geredigeerde boeken zijn: gewicht 0,5

4. Algemene werkwijze

Het wetenschappelijke beheer van het VABB-SHW verloopt volgens de regelgeving van het BOF-besluit. De opbouw van het bestand gebeurt in vier stappen:

- Onderzoekers bezorgen aan hun universiteit de bibliografische gegevens van hun wetenschappelijke publicaties. Voor het begrotingsjaar 2024 zijn dat de publicaties binnen het tijdsvenster 2012-2021.
- Deze gegevens gaan naar het Expertisecentrum Onderzoek & Ontwikkeling Monitoring. ECOOM maakt op basis hiervan lijsten van wetenschappelijke tijdschriften, boektitels, boekenreeksen, uitgevers en proceedings waarin gepubliceerd werd en bezorgt die aan het GP.
- Het GP beoordeelt de tijdschriften, boektitels, boekenreeksen, uitgevers en proceedings op basis van de criteria van het BOF-besluit (Art. 4, zie ook infra). Het GP stelt dus geen exhaustieve lijsten op, maar vertrekt van de ingeleverde gegevens.
- Op basis van de beslissingen van het GP bepaalt ECOOM het geheel aan telbare publicaties en hun gewicht per universiteit.

Hierbij wordt het volgende tijdsschema gevolgd:

Tijdstip	Actie	Actor(en)
1/05/t-2	Levering gegevens t-3 (+ niet-aangeleverde gegevens t-4, t-5 en t-6) aan ECOOM	Universiteiten
1/08/ t-2	Levering door ECOOM lijst tijdschrifttitels / uitgevers / proceedings (gegevens t-3 en niet aangeleverde gegevens t-4, t-5 en t-6) aan GP	ECOOM
1/03/ t-1	Geactualiseerde lijst tijdschrifttitels / uitgevers / proceedings aan associaties, ECOOM en Vlaamse ministers Hoger Onderwijs en Onderzoek	GP
30/06/ t-1	Publicatie lijsten VABB-SHW + actualisering VABB-SHW	ECOOM

Het GP is **dubbel representatief, zowel in zijn vertegenwoordiging van instellingen als van disciplines**. Het Panel bestaat uit ten minste twaalf en ten hoogste achttien onderzoekers verbonden aan Vlaamse universiteiten, die werkzaam zijn in de sociale en humane wetenschappen en die in hun onderzoeksdomein een internationale erkenning genieten. De leden werden voorgedragen door de universiteiten en aangesteld door de Vlaamse overheid. Experts van ECOOM staan het GP bij tijdens het beslissingsproces. De Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) biedt het beslissingsproces logistieke en administratieve ondersteuning. Buitenlandse experts, ten slotte, gaven het GP advies aan de hand van buitenlandse modellen voor bibliometrie.

Het GP toetst tijdschriften, boektitels, reeksen, uitgevers en proceedings aan de ondergrenscriteria van het BOF-besluit (Art. 4):

- Ze zijn **publiek toegankelijk**.
- Ze zijn op een ondubbelzinnige manier identificeerbaar via een **ISSN-** of **ISBN-**nummer.
- Ze leveren een bijdrage aan de ontwikkeling van **nieuwe inzichten of de toepassing ervan**.
- Ze worden voor verschijnen beoordeeld in een **aantoonbaar peer-reviewproces** door wetenschappers die expert zijn in de betrokken (deel)discipline(s). Peer review moet uitgevoerd worden door een editorial board, door een vast leescomité, door externe referees of door een combinatie van die types. Daarbij moet minstens een inbreng zijn die extern is aan de onderzoeksgroep en die onafhankelijk is van de auteur(s). De peer review wordt niet door de auteur georganiseerd.
- De publicaties zijn **minstens vier pagina's lang**.

Voor de beoordeling van publicatiekanalen en publicaties laat het GP zich bijstaan door disciplinaire subpanels, die hun advies geven in het licht van de ondergrenscriteria van het BOF-besluit (zie supra). Het GP baseert zijn oordeel op de informatie die op het moment van evaluatie beschikbaar is. Deze

beoordeling doet geen uitspraak over de intrinsieke kwaliteit van publicaties. In het selectieproces streeft het GP naar intradisciplinaire consensus over de instellingen heen.

Ook open access publicaties komen in aanmerking voor opname.

5. Werkwijze voor tijdschriften

De tijdschriftenlijst in VABB-SHW 13 werd geactualiseerd met tijdschriften waarin onderzoekers publiceerden tijdens de periode 2018-2021 en die in functie van de vorige versie nog niet beoordeeld werden.

Het Panel gaf ook gehoor aan enkele verzoeken tot rechtzetting vanwege de universiteiten. 37 tijdschriften krijgen daardoor een positief advies. Deze tijdschriften tellen mee vanaf het jaartal van de publicaties in deze tijdschriften waarvoor de verzoeken werden ingediend.

Sommige andere tijdschriften kregen een positief advies doordat ze ondertussen in *Web of Science* opgenomen zijn. Zoals vorige jaren kregen tijdschriften die partieel in WoS (categorieën isib en isic) zijn opgenomen, een positief advies van het Panel.

5.1 Aanpak predatory journals

Sinds een aantal jaren vormen 'predatory' uitgevers een probleem voor open access wetenschappelijke publicaties. Het gaat om open access tijdschriften/uitgevers die pretenderen te werken met peer review maar die eigenlijk gerund worden door firma's die enkel uit zijn op een publication fee. Het peer review-proces is oppervlakkig of onbestaande, en gebrekkige manuscripten worden soms zonder meer gepubliceerd.

Sinds versie 4 van het VABB-SHW heeft het GP stappen genomen om malafide tijdschriften bij 'predatory' open access uitgevers te identificeren en uit het VABB-SHW te weren.

Sinds VABB-SHW 8 maakt het GP hiervoor gebruik van de databank onderhouden door Cabells, die gebaseerd is op objectieve en transparante criteria. Aan de door de Cabells geïdentificeerde predatory tijdschriften die aangeleverd worden voor het VABB, werd initieel automatisch een negatief oordeel toegekend door het GP (tenzij ze tegelijkertijd ook voorkomen in de Directory of Open Access Journals (DOAJ), zie verder). In 2019 voerde Cabells enkele wijzigingen door aan de lijst van criteria die ze hanteren. Meer bepaald werd een onderscheid ingevoerd tussen "severe, moderate, and minor violations". Het GP besloot hierop om automatisch een negatief oordeel toe te kennen aan de tijdschriften met ernstige schendingen (tenzij ze voorkomen in de DOAJ, zie verder). Tijdschriften die geen ernstige maar enkel gematigde schendingen hebben, zal het GP van naderbij bekijken en geval per geval beoordelen, op basis van een oplijsting door ECOOM. Tijdschriften die enkel minimale schendingen hebben worden niet automatisch afgewezen op basis van hun aanwezigheid in Cabells' databank.

De Directory of Open Access Journals (DOAJ) is een databank van kwaliteitsvolle, betrouwbare open access tijdschriften, op basis van een streng nazicht of een open access tijdschrift aan peer review doet. Als een tijdschrift tegelijkertijd voorkomt in Cabells' databank én in DOAJ (wat slechts uitzonderlijk blijkt voor te komen), wordt het niet als predatory beschouwd.

ECOOM Antwerpen monitort de aanwezigheid van 'predatory' tijdschriften in het VABB-SHW en brengt hierover jaarlijks verslag uit aan het GP en aan de universiteiten.

Een nieuw fenomeen om de nodige aandacht aan te besteden zijn de zogenaamde gekaapte tijdschriften (hijacked journals), dat zijn “*predatory journals that co-opt the name, ISSN, and/or branding of a well-known, legitimate journal, thereby tricking authors into thinking they publish in an established journal*” (Abalkina, 2021, zie het [ECCOOM rapport](#) over predatory publications in het VABB-SHW, 2022). Deze tijdschriften proberen om het trafiek dat normaliter naar het échte tijdschrift gaat af te leiden naar het gekaapte tijdschrift, om zo APC's (article processing charges) te kunnen innen bij misleide onderzoekers.

Voor VABB-SHW 13 werden voor het eerst 16 publicaties aangemeld die verschenen in het 'kapende' tijdschrift. Het GP volgt deze zorgwekkende evolutie nauwgezet op.

6. Werkwijze voor uitgevers

Uitgeverslijst

Het BOF-besluit (Art. 10§5) schrijft voor om een lijst van uitgevers op te stellen op basis waarvan boeken en boekbijdragen geselecteerd worden voor opname in het VABB-SHW.

In de eerste versie van het VABB-SHW koos het GP er omwille van het krappe tijdsschema voor om aan te sluiten bij een bestaand systeem, namelijk de uitgeverslijst gebruikt door de Noorse overheid, en meer bepaald uitgevers met de hoogste kwalificatie (niveau 2). Dit zijn internationale wetenschappelijke uitgevers. Voor het VABB-SHW werden van deze lijst de uitgevers weerhouden bij dewelke Vlaamse onderzoekers publiceerden.

Vanaf de tweede versie van het VABB-SHW besloot het GP om de verdere evolutie van de uitgeverslijst van de Noorse overheid niet te volgen. De uitgeverslijst werd door het GP gestaag aangevuld met in totaal meer dan 50 andere wetenschappelijke uitgeverijen waarvoor er aantoonbaar bewijs is dat ze peer review toepassen op al hun boeken. Van deze uitgevers worden dan ook alle boekpublicaties opgenomen in het VABB-SHW (voor zover ze aan de overige voorwaarden voldoen).

Individuele boektitels

Vanaf de tweede versie van het VABB-SHW besloot het GP om het bestand ook uit te breiden met **individuele boektitels** uitgegeven bij uitgevers die niet voorkomen op de hierboven beschreven uitgeverslijst of bij uitgevers aangesloten bij de Groep Educatieve & Wetenschappelijke Uitgevers (GEWU, zie verder). De criteria van het BOF-besluit worden dan boek per boek getoetst.

Vanaf de vijfde versie van het VABB-SHW besloot het GP echter geen individuele boekpublicaties meer te beoordelen (behalve deze met GPRC-label uitgegeven bij GEWU-uitgevers, zie verder), gezien de moeilijkheid die ondervonden werd om de nodige bewijzen voor peer review op te sporen.

Boeken worden daarom op individuele basis opgenomen **via de beroepsprocedure**, waar er bewijs voor een degelijk peer reviewproces dient te worden voorgelegd door de universiteit/auteur.

Wanneer in de beroepsprocedure bewijs kan worden voorgelegd dat een (succesvolle) **procedure bij de Universitaire Stichting** werd doorlopen, volstaat dit eveneens om te worden opgenomen in het VABB-SHW.

97 boeken werden op deze wijze (via de beroepsprocedure) opgenomen in versie 13 van het VABB-SHW (beroepsprocedure bij versie 12 van het VABB-SHW).

GPRC-label

Wat betreft de Vlaamse uitgevers werkt het GP samen met GEWU, de Groep Educatieve & Wetenschappelijke Uitgevers die in 2010 het GPRC-label (Guaranteed Peer Reviewed Content) oprichtte. GPRC¹ is een kwaliteitslabel dat aangeeft dat de publicatie die dit label draagt, een peer reviewprocedure heeft doorlopen die beantwoordt aan de internationale wetenschappelijke standaarden. Het Panel doet steekproefsgewijs een onafhankelijke controle op de reviewrapporten van de boektitels die het label krijgen en beslist op basis hiervan om titels op te nemen in het VABB-SHW.

Gezien de aanleveringscyclus van het VABB-SHW, vindt deze controle steeds plaats nadat het label door de GEWU reeds werd toegekend. Het is dus mogelijk dat bepaalde boeken over het label beschikken, maar niet door het GP in het VABB-SHW werden opgenomen. Dit komt echter zelden voor.

Het GP heeft besloten om vanaf versie 9 van het VABB geen steekproefcontroles meer uit te voeren op de GPRC-reviewdossiers van GEWU-uitgevers waarbij de controle gedurende een aantal opeenvolgende jaren een positief resultaat opleverde. Van deze uitgevers worden de GPRC-titels automatisch aanvaard door het GP.

Het is wel de bedoeling dat *iedere* Vlaamse uitgever voor iedere GPRC-titel nauwgezet een reviewdossier blijft opstellen en bijhouden. Het GP heeft aan GEWU gevraagd om even nauwgezet toe te blijven zien op het naleven van de GPRC-afspraken en de kwaliteit van de reviewdossiers van alle bij haar aangesloten uitgevers. De enige wijziging is dat het GP niet langer zelf steekproefcontroles zal uitvoeren op de dossiers van de van GP-controle vrijgestelde uitgevers.

Indien er indicaties zouden zijn van onzorgvuldigheid of geschonden afspraken rond peer review, dan zal het GP opnieuw overgaan tot controles.

Reeksen

Sinds versie 3 bis van VABB-SHW (2013) werkt het GP, in aanvulling op de selectie op het niveau van uitgevers en individuele boektitels, met een selectie op het niveau van boekenreeksen en bevat het VABB-SHW ook een reeksenlijst. Reeksen vormen immers een goed aanknopingspunt voor de toetsing van de criteria van het BOF-besluit. Het aantal uitgevers die zich in hun volle breedte richten op academische publicaties is immers relatief beperkt. Individuele beoordelingen van boeken zijn ook niet ideaal: het is een arbeidsintensief proces en voor de onderzoeker biedt het weinig rechtszekerheid. Zoals hoger vermeld is het ook niet evident om voor individuele boeken (publiek beschikbare) bewijzen van peer review terug te vinden.

De reeksen die voor opname in aanmerking komen zijn de reeksen waarvan het GP heeft vastgesteld dat ze een academische editorial board en/of reekseditor hebben en peer review toepassen.

Boektitels die kaderen binnen deze reeksen neemt het GP automatisch op in het VABB-SHW. Omgekeerd is het evenwel niet zo dat boeken die niet kaderen binnen een goedgekeurde reeks, niet opgenomen kunnen worden in het VABB-SHW. Deze boeken worden beoordeeld op basis van hun uitgevers, via het GPRC-label of via de beroepsprocedure.

Reeksen bij uitgevers op de VABB-SHW uitgeverslijst worden niet beoordeeld, daar van deze uitgevers reeds alle boeken worden aanvaard (en dus ook alle reeksen. Deze reeksen worden dan ook niet expliciet vermeld in de reeksenlijst op www.ecoom.be/vabb).

GEWU-reeksen

¹ Zie ook www.gprc.be

Sinds versie 5 van het VABB-SHW worden ook reeksen bij uitgevers aangesloten bij GEWU beoordeeld.

GEWU bezorgt het GP de nodige documentatie voor de beoordeling. Voor elke reeks is er een inhoudelijke omschrijving, een opsomming van de leden van de editorial board (en hun affiliatie) en een omschrijving van de peer review-procedure. Er wordt ook een overzicht aangeleverd van alle titels die binnen de reeks verschenen sinds 2010, de start van het GPRC-label, met aanduiding of ze al dan niet GPRC of VABB-erkenning kregen.

Reeksen worden aanvaard indien ze peer review toepassen, indien ze een (voldoende onafhankelijke) editorial board of reekseditor hebben die de peer review aanstuurt, indien alle titels die in de reeks verschijnen het GPRC-label hebben en indien er (op het moment van de aanvraag tot goedkeuring) in de laatste 3 jaar minimum 3 GPRC-boeken verschenen zijn in de reeks.

Van een aanvaarde reeks verwacht het GP uiteraard dat deze ook in de toekomst enkel nog GPRC-boeken publiceert. Het GP zal dit ook controleren.

Boeken in de aanvaarde reeksen worden opgenomen in het VABB-SHW vanaf publicatiejaar 2014. Boeken met eerdere publicatiejaren werden voor de vorige versies van het VABB-SHW reeds beoordeeld via de individuele procedure voor GPRC-boeken. Het GP wil vermijden dat de reeksbeoordeling deze eerdere beoordelingen doorkruist.

7. Werkwijze voor procedings

Het GP dient een lijst van individuele proceedingbijdragen op te maken volgens de ondergrenscriteria van het BOF-besluit.

De proceedingbijdragen die voldoen aan volgende criteria werden opgenomen in het VABB-SHW:

- Ze hebben een **ISSN**-nummer;
- of zijn verschenen bij een uitgever op de VABB-SHW uitgeverslijst (uitgevers waarvan alle titels aanvaard worden voor opname in het VABB-SHW; zie hoger);
- en tellen **minimum vier pagina's**.

Het Panel keurde ook 45 procedings goed waarvoor een verzoek tot rechtzetting werd ingediend (beroepsprocedure bij VABB-SHW 12).

Voor procedings die via de beroepsprocedure worden ingediend besloot het GP dat kan worden afgeweken van de eerste twee voorwaarden. Dat kan bijvoorbeeld als het gaat om kwaliteitsvolle procedings die worden uitgegeven in lokaal beheer (en die beschikken over een ISBN-nummer).